

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/530,Wyklad-dr-Marka-Ney-Krwawicza-General-August-Emil-Fieldorf-Nil-Portret-zolnierza.html>
05.03.2026, 04:55

Wykład dr. Marka Ney-Krwawicza „Generał August Emil Fieldorf »Nil«”. Portret żołnierza” – Gdańsk, 21 kwietnia 2004 r.

27.04.2004

21 kwietnia br., w przeddzień otwarcia nowej sali konferencyjno-wystawowej Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Gdańsku, dr Marek Ney-Krwawicz z Instytutu Historii PAN w Krakowie wygłosił wykład „Generał August Emil Fieldorf »Nil«. Portret żołnierza”. Był to kolejny wykład z cyklu „Wykłady – Świadkowie – Dokumenty – Filmy”, prowadzonego przez gdańskie OBEP od ubiegłego roku. Tym razem okoliczności wykładu były szczególne, ponieważ gen. Fieldorf „Nil”, szef Kedywu i zastępca ostatniego dowódcy Armii Krajowej został wybrany na patrona nowej sali, a wśród słuchaczy obecna była mieszkająca w Gdańsku córka Generała – Maria Fieldorf-Czarska. Dr Ney-Krwawicz przedstawił szczegółowo życie i żołnierską drogę gen. „Nila”, podkreślając moralne aspekty zbrodni sądowej popełnionej na Generale oraz bezkarność żyjących jeszcze uczestników haniebnego śledztwa i „procesu”.

*

**

Sąd Wojewódzki w Warszawie. Sprawa Fieldorfa Augusta-Emila. 16 kwietnia 1952 roku. Fragment z wyroku: Sąd postanowił Fieldorfa Augusta-Emila uznać winnym i na zasadzie dekretu z 31 sierpnia 1944 r. o wymierzeniu kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy skazać go na karę śmierci.

Z uzasadnienia: W okresie okupacji w Polsce klika sanacyjna, mimo klęski wrześniowej, nie rezygnuje z pragnienia władzy. Jednym z czołowych ludzi obozu prawicy był August Fieldorf. Już jako młody chłopiec Fieldorf wstępuje do Związku Strzeleckiego, potem do Legionów. Jako oficer bierze udział w kampanii Piłsudskiego przeciwko młodemu Związkowi Radzieckiemu. Od początku działalności konspiracyjnej obejmuje wysokie stanowisko jako inspektor Komendy Głównej ZWZ na Obwód Warszawski, potem jako komendant Obszaru Białostockiego. W sierpniu 1942 roku organizuje tzw. Kedyw przy Komendzie Głównej AK. Sąd uznał za niezbędne całkowite wyeliminowanie oskarżonego ze społeczeństwa, orzekając karę śmierci, pozbawienie praw i przepadek mienia. Zdaniem sądu nie istnieje możliwość resocjalizacji oskarżonego. Uwzględniając także aspekt polityczny sprawy, szef Kedywu Komendy Głównej Armii Krajowej na łaskę nie zasługuje.

*

**

AUGUST EMIL FELDORF (1895-1953)

„Jordan”, „Lutyk”, „Maj Sylwester”, „Nil”, „Sylwester”, „Weller”, nazwiska konspiracyjne: Walenty Gdanicki, dr Latawiec, Emil Wielowiejski. Oficer Wojska Polskiego, oficer AK, komendant Organizacji „Niepodległość”.

Urodził się 20 marca 1895 r. w Krakowie jako syn Andrzeja, maszynisty kolejowego, i Agnieszki z domu Szwanda. Uczył się w Szkole Męskiej im. Św. Mikołaja, w V Gimnazjum oraz w III Gimnazjum i Seminarium Nauczycielskim Męskim. Jako piętnastolatek wszedł w środowisko

patriotycznej młodzieży polskiej, zrzeszonej w „Strzelcu”. Dwa lata później wstąpił do Związku Strzeleckiego.

6 sierpnia 1914 r. wyruszył na front rosyjski jako zastępca dowódcy plutonu w I Brygadzie Legionów Józefa Piłsudskiego. Walczył na Wołyniu. Po kryzysie przysięgowym z lata 1917 r. wcielony został do armii austriackiej i wysłany na front włoski. W sierpniu 1918 wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej i jako dowódca oddziału lotnego uczestniczył w rozbijaniu żołnierzy austriackich. Ochotniczo zgłosił się do formowanego Wojska Polskiego. Był podporucznikiem w 5 pułku piechoty legionów. W styczniu 1919 r. brał udział w kampanii wileńskiej i 20 kwietnia wkroczył z pułkiem do Wilna. We wrześniu 1919 i w styczniu 1920 brał udział w walkach o Dyneburg; w lipcu 1920 wraz ze swym pułkiem walczył pod Kijowej i Żytomierzem. W walkach odwrotowych nad Bugiem i Styrem jego kompania prowadziła działania zaczepne i poniosła duże straty. Następnie bił się o Białystok i w rejonie Berenik i Staworowa. W 1921 otrzymał awans na stopień kapitana.

W 1922 skierowano go na kurs Szkoły Podchorążych w Warszawie, który ukończył w 1923. Następnie pełnił różne funkcje w 1 pułku piechoty legionów i 1 Dywizji Piechoty Legionów. W 1928 otrzymał stopień majora. Od 1931 do 1932 przebywał w Paryżu jako zastępca kierownika instruktora WF przy Ambasadzie RP w Paryżu. W 1932 awansowany do stopnia podpułkownika. Od 1935 dowódca samodzielnego batalionu Korpusu Ochrony Pogranicza „Troki”. Od 1937 zastępca dowódcy pułku KOP „Wilno”.

We wrześniu 1939 walczył w 12 Dywizji Piechoty (Grupa Operacyjna Południe) - jako dowódca 51 pp Strzelców Kresowych. Po rozbiciu dywizji przedarł się do Krakowa. W październiku, podczas próby przedostania się do Francji, internowany w obozie Pelsöe na Słowacji. Uciekł stamtąd, meldując się w koszarach Bessieres w Paryżu. Awansowany do stopnia pułkownika. W maju 1940 otrzymał przydział do Wojskowego Biura dla Spraw Kraju i jako ochotnik został pierwszym emisariuszem Naczelnego Wodza i Rządu RP do Kraju.

Po dotarciu do Polski (prawdopodobnie 9 września 1940) objął stanowisko oficera do zadań specjalnych przy komendancie głównym ZWZ. W październiku został przydzielony do komórki inspektoratów głównych KG ZWZ, gdzie objął funkcję inspektora Obszaru Krakowsko-Śląskiego (według innych źródeł w 1941 pełnił przejściowo funkcję szefa Oddziału I KG ZWZ). W lutym 1941 przebywał w Krakowie, gdzie spotkał się - po raz pierwszy po swoim powrocie do Kraju - z rodziną. W listopadzie 1941 oddelegowany do Okręgu Wileńskiego, następnie w marcu-kwietniu 1942 został komendantem Obszaru II ZWZ w Białymstoku. Od sierpnia 1942 szef Kedywu (Kierownictwa Dywersji) Komendy Głównej AK pod pseudonimem „Nil”. Wniósł znaczny wkład w organizację tego nowego pionu walki bieżącej. Kierował całością walki bieżącej prowadzonej przez AK (sabotaż, dywersja techniczna „zwrócona w niszczenie potencjału gospodarczego i militarnego Niemiec”, dywersja osobowa „uderzająca w przedstawicieli niemieckiego aparatu represji i Polaków - zdrajców”, ale także szkolenie i produkcja środków walki dywersyjnej i sabotażu). Zadania te wykonywał przy pomocy dowodzonych bezpośrednio przez siebie Oddziałów Dyspozycyjnych Kedywu KG AK i oddziałów Kedywu poszczególnych okręgów.

Od połowy 1943 na polecenie gen. Tadeusza Komorowskiego „Bora” przygotowywał na okres okupacji sowieckiej odrębną strukturę tajnej organizacji „Niepodległość” (NIE). W lutym 1944 przekazał dowództwo Kedywu swemu zastępcy, Janowi Mazurkiewiczowi, poświęcając się pracy nad organizacją NIE. 29 lipca 1944, po wyznaczeniu gen. Okulickiego na następcę komendanta głównego AK (w przypadku niemożności wykonywania tej funkcji przez gen. Komorowskiego „Bora”), został wyznaczony na jego zastępcą. Pełnił tę funkcję od października 1944 do rozwiązania AK 19 stycznia 1945. Obaj generałowie zostali odsunięci od zadań bieżących KG AK, mieli pozostawać zakonspirowani na czas powstania w Warszawie. We wrześniu 1944 awansowany na generała brygady. Przed kapitulacją Powstania Warszawskiego, na rozkaz gen.

Komorowskiego, objął bezpośrednie kierownictwo nad organizacją NIE. Podczas późniejszego przesłuchania przez UB (1951) tak wyjaśnił misję organizacji NIE: „Jedynym celem organizacji było podtrzymanie ducha niepodległościowego w narodzie [...]. Warunek rozwiązujący organizację w statucie przewidywał rozwiązanie tejże po odzyskaniu niepodległości...”.

Aresztowany przez NKWD 7 marca 1945 w Milanówku, pod nazwiskiem Walenty Gdanicki. Nierozpoznany jako oficer AK, został umieszczony w siedzibie NKWD we Włochach, następnie w obozie w Rembertowie, skąd 26 marca wywieziono go w transporcie do Związku Sowieckiego. W kwietniu dotarł na Ural. Przebywał w różnych łagrach, gdzie ciężko chorował. W październiku został zwolniony i odesłany do kraju. 26 października 1947 transport, w którym się znajdował, przekroczył granicę w Białej Podlaskiej. Mieszkał w Krakowie, następnie w Łodzi. Od stycznia 1948 był rozpracowywany przez Urząd Bezpieczeństwa Publicznego. Nie prowadził wówczas żadnej działalności konspiracyjnej. W lutym 1948, idąc za radą gen. Stanisława Tatara, ujawnił się przed Rejonową Komendą Uzupełnień w Łodzi. 10 listopada 1950 stawiał się na drugie wezwanie łódzkiego UB i po przesłuchaniu został zatrzymany. Podczas śledztwa, na pytanie o stosunek do Polski „ludowej” oraz do Związku Sowieckiego, odpowiedział oficerowi UB: „Mój stosunek do Polski „ludowej” był wyczekujący, obliczony na zmiany. Liczyłem na szybkie nadejście tych zmian. Stosunek mój do Związku Sowieckiego był wrogi”. Osadzony w warszawskim więzieniu przy Koszykowej. Odmówił współpracy ze sfingowanym przez komunistów, prowokatorskim V Zarządem WiN, zachowując godną postawę podczas całego śledztwa. Przeniesiony do więzienia mokotowskiego, 16 kwietnia 1952 skazany przez Sąd Wojewódzki dla Miasta Stołecznego Warszawy na karę śmierci - pod fałszywym zarzutem wydawania rozkazów o mordowaniu żołnierzy sowieckich. Sąd Najwyższy w rozprawie rewizyjnej zatwierdził ten wyrok. Rada Państwa nie skorzystała z prawa łaski, o które wystąpiła rodzina. Zamordowany w więzieniu mokotowskim, przez powieszenie, 24 lutego 1953 o godzinie 15. Miejsce pochówku do dziś pozostaje nieznane. W roku 1957, po odwołaniu przez świadka oskarżenia obciążających gen. Fieldorfa zeznań, wznowiono postępowanie sądowe, umorzone ostatecznie w lipcu 1958 wobec „braku dowodów winy”. W marcu 1989 prokurator generalny PRL, wycofując się z ogólnego i upokarzającego stwierdzenia o „braku dowodów winy”, przyjął, że „August Emil Fieldorf nie popełnił zarzucanego mu czynu”.

W III RP rozpoczęły się (na razie bezskuteczne) starania o ekstradycję z Wielkiej Brytanii prokurator Heleny Wolińskiej, która z pogwałceniem wówczas obowiązującego prawa wydała nakaz aresztowania gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”. W nomenklaturze prawniczej skazanie „Nila” określa się jako „mord sądowy”.

*

**

Był wielokrotnie odznaczony przez władze Rzeczypospolitej Polskiej, m.in. Krzyżem „Wilno” (za walki w 1919), czterokrotnie Krzyżem Walecznych, Krzyżem Niepodległości (1932), Krzyżem Kawalerskim Polonia Restituta (1937), złotym Krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari (1944) i wieloma innymi.

Ożenił się w 1919 z Janiną Kobylińską. Miał dwie córki: Krystynę i Marię. Maria Fieldorf-Czarska mieszka obecnie w Gdańsku i jest strażniczką pamięci Ojca.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

August Emil Fieldorf w 1918 r.